

Сірман О. В., к.пед.н. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФІЗИОТЕРАПЕВТІВ

Анотація. У статті розкрито окремі аспекти професійної підготовки майбутніх фізіотерапевтів, відповідно до яких професійна підготовка розглядається як організований, систематичний процес формування професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Обґрунтовано, що метою професійної підготовки є формування високоосвіченого спеціаліста, який повинен мати достатній фаховий рівень, що дозволяє йому швидко та якісно вирішувати теоретичні та практичні задачі, пов'язані з фізичною реабілітацією хворих на основі сформованих діагностичних компетентностей.

Ключові слова: професійна підготовка, фізіотерапевт, фахівець, компетентність.

Аннотация. В статье раскрыты отдельные аспекты профессиональной подготовки будущих физиотерапевтов, согласно которых профессиональная подготовка рассматривается как организованный, систематический процесс формирования профессионально педагогических знаний, умений, навыков, необходимых для будущей профессиональной деятельности. Обосновано, что целью профессиональной подготовки является формирование высокообразованного специалиста, который должен иметь достаточный профессиональный уровень, что позволяет ему быстро и качественно решать теоретические и практические задачи, связанные с физической реабилитацией больных на основе сформированных диагностических компетентностей.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, физиотерапевт, специалист, компетентность.

Annotation. The separate aspects of future physiatrists' professional training are in-process exposed. Professional training is examined as the systematic process of forming organized, professionally pedagogical knowledge, abilities, skills, necessary for future professional activity. The purpose of professional training is forming of highly educated specialist which must have a sufficient professional level, that allows him to decide quickly and high-quality theoretical and practical tasks, related to the physical rehabilitation of patients on the basis of formed diagnostic competence.

Keywords: professional training, physiatrist, specialist, competence.

В теперішній складний для України час особливої уваги набуває питання підготовки майбутніх фізіотерапевтів, як фахівців компетентних, професійно-мобільних та конкурентно-спроможних на ринку праці. Необхідність комплексних змін у підготовці фізіотерапевтів вкрай важлива, починаючи з введення нових освітніх програм та навчального плану, створення міжнародно-визнаних професійних стандартів та впровадження нових моделей реабілітаційних послуг, де пацієнт – центр уваги на основі скоординованої роботи команди та високопрофесійних лікарів, терапевтів (фізичних, психологічних), експертів у галузі охорони здоров'я.

Розвиток фізично-реабілітаційної освіти в Україні потребує фундаментальної переорієнтації змісту, форм і методів професійної підготовки зокрема поза увагою дослідників все ще лишаються сутність, структура професійної компетентності майбутнього фізіотерапевта.

Ерготерапія – це наука, яка вивчає методи та засоби відновлення здатності людини до самостійного життя. А ерготерапевт – фахівець, робота якого спрямована на максимальну адаптацію людини із втраченими функціями до життя у навколишньому середовищі. Коли ж порівняти роботу ерготерапевта й фізіотерапевта, різниця полягає в тому, що ерготерапевт першочергово розробляє дрібні рухи, тобто дрібну моторику. Фізіотерапевти ж працюють над відновленням рухової активності з більшою амплітудою.

У психолого-педагогічній літературі проблема професійної підготовки фахівців із фізичної реабілітації знайшла відображення у багатьох дослідженнях. Зокрема, вченими розроблено понятійний апарат підготовки фахівців із фізичної реабілітації (О. Вацеба, Г. Верич, Т. Круцевич, В. Мухін, В. Мурза, С. Попов, Є. Приступа), висвітлено загальні питання професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах (Н. Белікова, А. Герцик, Т. Д'яченко, В. Кукса, О. Міхеєнко, Л. Сущенко). Конкретизовано окремі аспекти медичної та соціальної реабілітації, а також окреслено напрями розвитку реабілітаційної освіти в Україні О. Вацебою та Г. Веричем.

Мета статті : охарактеризувати окремі аспекти професійної підготовки майбутніх фізіотерапевтів.

В своїй дослідженнях С. Смирнов зазначає, що випускники вищих навчальних закладів зазвичай не є готовими до самостійного вирішення професійних практичних завдань і творчої діяльності на своїх робочих місцях; не володіють необхідними навичками для неперервної самоосвіти в умовах інформаційного вибуху та швидкої зміни технологій; не мають соціально-психологічних знань, необхідних для роботи в колективі або керівництва ним; не мають сформованого екологічного мислення; не володіють вміннями користуватися сучасною обчислювальною технікою та новими інформаційними технологіями. На думку С. Смирнова, ці

недоліки властиві не всім випускникам вищих навчальних закладів, але масштаби їх є досить великими, і вони впливають на стан вищої освіти в цілому. Ми погоджуємося з думкою вченого і вважаємо, що ці проблеми також актуальні і для вищих навчальних закладів [1].

Важливим аспектом розвитку української системи вищої освіти є потреба зміни навчально-виховних ресурсів усіх навчальних дисциплін у процесі підготовки майбутніх фахівців, одже сучасність вимагає від спеціаліста цілісних знань та вмінь, оскільки спеціалізовані знання у будь-якому випадку втрачають свою цінність з часом. В. Зюзін та Т. Зінченко цілком слушно наголошують на необхідності розроблення типового навчального плану, освітньо-професійної програми, освітньо-кваліфікаційної характеристики для цієї спеціальності на державному рівні [2].

Зазначимо, що в «Енциклопедії професійної освіти» поняття «професійна підготовка» тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [3].

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виявити загальні тенденції, складові напрями, принципи професійно підготовки фахівців. Серед чинників, які впливають на ефективність підготовки спеціалістів, дослідники виділяють соціально-економічні, теоретичні та практичні. Професійна підготовка – це організований, систематичний процес формування професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності; професійна підготовка фахівців – це складна психолого-педагогічна система із специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами відношень, особливостями навчального процесу, специфічного для даного фаху знаннями, вміннями та навичками.

Підготовка майбутніх фахівців-фізіотерапевтів, набуває ефективності за умов використання системного, діяльнісного, інтеграційного, аксіологічного, синергетичного підходів. Фізіотерапія суттєво відрізняється від інших спеціальностей вищої професійної освіти. Майбутній фахівець має широко орієнтуватися у професійній сфері, бачити перспективи її подальшого розвитку і вдосконалення.

Л. Безкоровайна зазначає, « що у майбутнього фахівця повинна бути сформована професійна спрямованість (стійкий інтерес до своєї діяльності, прагнення оволодіти знаннями та навичками в навчальній та виховній роботі для формування рис характеру), готовність до виконання майбутньої професійної діяльності, під час якої на високому рівні вирішуються програми, що постають під час здійснення профілактичної та оздоровчої діяльності [4].

Фахівець з фізіотерапії повинен володіти не лише певним набором професійних навичків, але й конкретними якостями. Серед важливого

переліку характеристик – чутливість, емпатія, повага до особистості, толерантність, відмінні міжособистісні навички для залучення і мотивації клієнтів, відмінні навички спостереження, творчий підхід до вирішення проблем, вміння адаптуватися та бути гнучким в умовах стресу, незалежне мислення. Професія фізіотерапевта належить до інноваційних від так у підготовці фахівців слід застосовувати найбільш прогресивні навчальні технології та підходи.

Професійна підготовка передбачає тісне поєднання декількох принципів освітньої діяльності: ефективного викладу матеріалу на основі поєднання фундаментальних теоретичних знань з необхідним практичним досвідом; активного спрямування студентів на творче і критичне засвоєння матеріалу; активного обговорення одержаних знань і засвоєних практичних навичок за участю студентів, викладачів і фахівців-практиків; максимальної взаємодії навчання з сучасною практичною діяльністю у галузі обраної спеціальності.

Проблема професійного становлення та компетентності фахівця широко обговорюється у науково-професійній літературі. Методологічні і теоретичні аспекти розвитку професійної компетентності розглянуто в роботах М. Арт'юмова, В. Беда, Е. Зеєра, В. Докучаєвої, Н. Красової, Н. Ларіонової, А. Маркової, О. Овчарука, Д. Разіної, С. Харченко та інших авторів. Питання теорії і практики вирішення проблеми підвищення професійної компетентності фахівців у різних сферах діяльності у сучасній психолого-педагогічній літературі розкриті у роботах І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, А. Бодальова, В. Шаповалова та ін. Формуванню професійної компетентності фахівця з фізичної реабілітації присвячено дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема, В. Мурзи, А. Шевцова, В. Кукси, Н. Белікової та ін.

В. Шадріков виділяє компетенції, якими повинен володіти випускник: соціально-особистісними (відносяться до людини як індивіда, суб'єкта діяльності й особистості); соціальними, що визначають її взаємодію з іншими людьми (відносяться до вміння вчитися); загально-професійними: інформаційними (пов'язані з отриманням та обробкою інформації); розрахунковими (пов'язаними з умінням вирішувати професійні завдання з використанням адекватного математичного апарату); експлуатаційними; управлінськими, організаційними; конструкторськими; проектувальними; економічними, що включають поведінку на ринку праці. Випускники повинні володіти такими компетенціями: здатністю дотримуватись юридичних норм та етичних вимог, що стосуються фахівців з охорони здоров'я, фізичної культури, освіти та соціального захисту, здатністю відповідати за результати професійної діяльності, здатністю провадити практичну діяльність відповідно до потреб здоров'я, культурних цінностей та традицій населення України, здатністю застосовувати методи ефективного

спілкування, визнавати принципи наставництва, співпрацювати в мультидисциплінарній команді, ефективно співпрацювати з лікарями та іншими функціональними спеціалістами та робити свій внесок у командну роботу, здатністю оцінити, вибирати та застосовувати оптимальні навчальні ресурси, які відповідають стану пацієнта/клієнта та оточенню, здатністю працювати з фаховою інформацією та впроваджувати сучасні наукові дані у практичну діяльність, здатність керувати власною професійною діяльністю та захищати свою ідентичність, планувати та здійснювати професійний розвиток та ін. [5].

Згідно з теорією П. Гальперіна, навчання зводиться до засвоєння орієнтирів діяльності та розумових дій, необхідних для планування й виконання завдань у певних умовах. Такими орієнтирами можуть виступати засвоєні знання, вміння, навички з окремих навчальних дисциплін. Вироблені в одних психологічних умовах і закріплені розумовими діями, вони можуть бути успішно перенесені на нові ситуації та становитимуть основу для наступного етапу психологічного розвитку. Формування будь-якого нового знання відбувається, за П. Гальперіном, у такій послідовності:

1. Створення мотивації. При цьому внутрішня мотивація виявляється надійнішою, ніж зовнішня.

2. Пояснення або виділення схеми орієнтовної основи дії. На цьому етапі учні освоюють, як і в якій послідовності виконуються орієнтовні, виконавчі та контрольні операції, що входять до складу дії.

3. Формування дій у матеріальній або матеріалізованій формі.

4. Формування дій у гучній мові без опори на матеріально-матеріалізовані засоби. Спочатку дії проговорюються своїми словами, а потім переходять до наукової мови, що виступає кінцевим результатом цього етапу.

5. Формування дій у внутрішній мові, що є перехідним етапом для проведення дії в розумовий план. На цьому етапі дії починають скорочуватись і автоматизуватись.

Перехід дії у внутрішню мову, а внутрішньої мови – у думку. На цьому етапі дії набувають автоматичного характеру та стають недоступними самоспостереженню. Свідомості відкривається тільки продукт цього процесу [6].

Для ефективного вирішення завдань, необхідно створити певну систему планування. Ця система являє собою завершену, логічно пов'язану низку планів, кожен із яких має чітко визначені функції, а взагалі вони дають можливість доцільніше побудувати процес фізичного виховання.

Навчальний процес будується відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм і навчального плану, розроблених на основі нормативних документів Міністерства освіти і науки України з врахуванням необхідності міждисциплінарного підходу і забезпечення наступності і логічної послідовності. Підготовка фахівців проводиться у вигляді своєрідного освітнього теоретичного континууму, при якому кожна наступна дисципліна навчального плану базується на сукупності

знань, набутих на попередніх рівнях. Ерготерапевти отримують знання з соціальних, психологічних, біологічних і медичних наук, професійних навичок та методів.

Кваліфікацію фізіотерапевта у вищих закладах освіти на освітньому рівні «бакалавр» студент може набути після закінчення чотирьох років безперервного навчання, після чого він має змогу продовжити навчання на освітньо-кваліфікаційному рівні «магістр». Закінчивши навчання Фахівці з фізичної терапії, ерготерапії (фізична реабілітація) можуть працювати у спеціалізованих установах для дітей-інвалідів та дітей із вадами розвитку, спецшколах-інтернатах та загальноосвітніх дошкільних і шкільних навчальних закладах, освітніх програмах для дорослих; фізичний терапевт, ерготерапевт лікувально-профілактичних установ; у реабілітаційних, навчально-реабілітаційних, лікувально-реабілітаційних центрах різної відомчої підпорядкованості; в санаторно-курортних закладах; вчителями корекційної гімнастики, валеології, лікувальної фізичної культури; керівниками відділу, служби, лабораторії, клініки, установи чи закладу, органу управління, діяльність яких пов'язана з реабілітацією; методист лікувальної фізичної культури; косметолог-масажист; масаж(приватна практика, медичні заклади тощо); консультант психолого-медико-педагогічної консультації; фахівець із санаторно-курортної справи; інструктор фітнесу, тренер спортивні клуби, спортивно-оздоровчі табори.

Отже, метою професійної підготовки фізіотерапевта є формування високоосвіченого спеціаліста, який повинен мати достатній фаховий рівень, що дозволяє йому швидко та якісно вирішувати теоретичні та практичні задачі, пов'язані з фізичною реабілітацією хворих і травмованих, здійсненням первинної профілактики захворювань, та особливостей діяльності фахівця на основі сформованих діагностичних компетентностей.

1. Смирнов С. Д. Общепсихологическая теория деятельности: перспективы и ограничения (к 90-летию со дня рождения А. Н. Леонтьева) / С. Д. Смирнов // Вопросы психологии. – 1993. – № 4. – С. 94–101.
2. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошук, перспективи. – К. : Віпол, 2000. – С. 11–57.
3. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Безкоровайна Л. В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до впровадження технології спортивного менеджменту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Л. В. Безкоровайна. – К., 2009. – 20 с.
5. Шадриков В. Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В. Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 4. – С. 26–34.
6. Гальперин П. Я. Актуальные проблемы возрастной психологии / П. Я. Гальперин. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1978. – 118 с.

Рецензент: д.пед.н., професор Поташнюк І. В.